

2012-12-13

Växjö tingsrätt
Mark- och miljödomstolen
Box 81
351 03 Växjö

Yttrande över ansökan från ESS AB om tillstånd att anlägga och driva en anläggning för forskning om neutroner i Lunds kommun

Ert målnummer M 1007-12

Sammanfattning

Lunds Naturskyddsförening, LNF, anser det inte sannolikt att ESS-anläggningen kommer att bidra till ”att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö” (miljöbalken 1 kap. 1 §). Skälen för vårt ställningstagande är att anläggningen tar en stor areal bördig jordbruksmark i anspråk, att energianvändningen blir oförsvarligt stor, och att det finns en påtaglig risk att hela projektet havererar långt före den beräknade sluttiden och därmed inte kan avvecklas på ett ansvarsfullt sätt. LNF yrkar att Mark- och miljödomstolen inte meddelar det begärda tillståndet. I andra hand yrkar LNF att tillståndet begränsas till 20 år. LNF yrkar också att miljökonsekvensbeskrivningen underkänns och att verkställighetsförordnande inte meddelas förrän finansieringen av hela anläggningen är säkerställd.

Markanvändningen

Miljökonsekvensbeskrivningen avsnitt 11.1, Hushållning med naturresurser, inleds: *Verksamheten innebär att 74,2 ha åkermark, som i nollalternativet används för livsmedelsproduktion, tas i anspråk för forskningsändamål. Längre fram anges: Ianspråktagandet av åkermark innebär ett i sammanhanget begränsat bortfall av produktionsyta för livsmedel. (...) Verksamhetens miljökonsekvenser avseende användningen av naturresurser bedöms bli små.* LNF delar inte den bedömningen. Högvärdig jordbruksmark är en vital förutsättning för framtida generationers livsmedelsförsörjning. För att producera motsvarande skördar på andra jordar krävs betydligt större arealer. FN:s generalsekreterare har uttalat att ”business as usual” inte är ett alternativ om vi ska klara framtidens livsmedelsförsörjning. Han syftade på västvärldens syn på att jordbruksmark bara finns till som reservmark för städernas tillväxt. I Lund ses ESS som motorn för utvecklingen av den nya stadsdelen Brunns- hög. Om ESS inte byggs blir sannolikt hela stadsdelen mindre och tar därmed mindre av den bästa jorden i anspråk.

Energianvändningen

ESS AB anger att elenergin för anläggningen ska komma från förnybara källor, till exempel vindkraft. För att leverera de ca 250 GWh/år som ESS beräknas använda fordras en vindkraftspark i storleksordningen 50 vindmöller. Att hitta plats för en sådan

2012-12-13

anläggning blir inte lätt (sannolikt omöjligt i Skåne) och därför bör ESS åläggas att visa att man senast när anläggningen ska tas i drift har kontinuerlig tillgång till den vindkraft som krävs. Miljökonsekvensbeskrivningen bör kompletteras med uppgifter om den miljöpåverkan som blir följd om energin måste hämtas från andra källor. Eftersom efterfrågan på förnybar energi sannolikt kommer att vara stor i framtiden riskerar ESS att tränga ut andra användare av denna begränsade resurs.

ESS AB anger vidare att huvuddelen av spillvärmen från anläggningen ska tas tillvara och pumpas in i Lunds fjärrvärmenät. Hur spillvärmen ska kunna lagras från en årstid till nästa framgår inte utan man hänvisar bara till pågående samarbete med E.ON och Lunds Energi. Om detta ska bli trovärdigt måste en lagringsplats finnas utpekad och metoden vara säkerställd.

Återvinningen av spillvärme anges på sidan 75 i miljökonsekvensbeskrivningen medföra att fossilbaserad värmeproduktion kan ersättas av spillvärme. Då bortser man från att Lunds Energi inte kommer att ha någon fossilbränslebaserad värmeproduktion då ESS tas i bruk, eftersom värmen då ska komma från ett nytt kraftvärmeverk som drivs med biobränslen, och från geotermi. Man måste också beakta att elenergi och värme har helt olika användbarhet eftersom elenergin har den högsta exergin och värme den lägsta på exergiskalan. Likväl är det förstås positivt om spillvärmen i någon mån kommer till nytta, men man kan därav inte dra slutsatsen att elanvändningen endast skulle ge måttliga miljökonsekvenser.

Energianvändningen vid produktion och transporter av de mängder stål, betong och konstruktionsmaterial som krävs för bygget och alla installationer finns det inga uppgifter om, inte heller för forskarnas och personalens resor och de transporter som krävs när anläggningen ska avvecklas.

ESS-anläggningens varaktighet

När detta skrivs saknas ännu avgörande beslut om finansiering från de länder som förutom Sverige och Danmark ska dela på kostnaderna. Flera av dessa länder är hårt pressade av den europeiska finanskrisen och det är långt ifrån självklart att de fullföljer sina preliminära avsiktsförklaringar och gör bindande åtaganden. Enligt tidsplanen ska finansieringen vara klar under 2013; det förefaller osäkert och kanske kommer projektet att försenas eller måste omarbetas.

Med de kunskaper vi har idag om utvecklingen av den globala uppvärmningen till år 2060 är det helt orimligt att bedöma ESS-anläggningen utan att ta hänsyn till att stora förändringar kommer att ske i vår omvärld. Hur dessa förändringar kommer att yttra sig kan vi inte veta idag, men Mark- och miljödomstolen måste ta hänsyn till de rapporter som internationella organ publicerar. Man får räkna med att samhället drabbas av stora kostnader för anpassningsåtgärder till ett förändrat klimat och att det ekonomiska utrymmet för megaprojekt som ESS ifrågasätts. Ett ändrat resandemönster med färre flygresor måste också tas med i beräkningen. Att tro att alla de länder som kan tänkas lova att bidra till finansieringen av ESS fram till år 2060 verkligen ska kunna fullfölja sina löften är förstås ett rent önsketänkande. Världens länder måste räkna med risken att långt tidigare än 2060 bli stående med en dyrbar anläggning som ingen vill betala för.

LNF yrkar därför att, om tillstånd ges till ESS-anläggningen, tillståndet tidsbegränsas till högst 20 år och att ny miljöprovning ska göras innan driften får fortsätta. Som en

2012-12-13

följd av denna begränsning, och risken för att finansieringen upphör, måste det säkerställas att tillräckliga medel för avveckling finns redan från början. Det är rimligt att ha liknande principer för ESS avvecklingsfond som för kärnavfallsfonden. Vilka arbeten som enligt ESS AB ska ingå i avvecklingen är oklart.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Inga alternativ till den politiskt bestämda lokaliseringen har undersökts med miljöbalkens krav som utgångspunkt. Lokaliseringen inom Sverige avgjordes i praktiken när Lunds kommun, Region Skåne och ett antal forskningsinstitutioner anmälde sitt intresse för att hysa anläggningen våren 2002. Som skäl för valet har andra faktorer än de miljömässiga varit avgörande. Prövningen enligt miljöbalkens krav har hela tiden skjutits fram, och när den nu ska ske har processen gått så långt att den är svår att vända.¹

Ovan har vi redovisat exempel på brister i miljökonsekvensbeskrivningen när det gäller utnyttjandet av mark och energi. Beskrivningen av indirekta miljöeffekter är knapphändig. Sådana effekter uppkommer när en ny stadsdel anläggs på bästa åkerjord, livsmedel måste produceras på sämre marker och elenergin används på ett tveksamt sätt ur ett hållbarhetsperspektiv. Dessa brister medför att miljökonsekvensbeskrivningen är så bristfällig att den bör underkännas.

För styrelsen i Lunds Naturskyddsförening

Margit Anderberg, ordförande

¹ En beskrivning av beslutsprocessen finns i antologin *In Pursuit of a Promise. Perspectives on the political process to establish the European Spallation Source (ESS) in Lund, Sweden* (Olof Hallonsten et al, Arkiv förlag 2012)